

24/4/57 / 31

Doc 03574

20.2.56

המשך החיפוש על מזא"ר

התקיימה בלשכת שר החוץ

ביום ב', 20.2.56

אריה ארור

ברצוני למנוע רושם מוטעה - לדעתי - אשר עלול להתקבל מדברי החברים בישיבה הקודמת. נדמה לי כי אין זה נכון לחשוב שלפנינו שתי ברירות בלבד: לאמור האחת, שינוי קו ביחסינו עם ברה"מ ע"י וויתורים מצדנו תמורת מלוי בקשותינו ע"י ברה"מ והשנייה, אדיקות לגבי המערב ועמדה תקיפה נגד ברה"מ. ברצוני להזכיר כי לפנינו עוד דרך אחת, שלישית אשר אע"פ שמקומה בין שתי הדרכים הנ"ל אין לראותה רק כקומפרומיס אשר בא לפטור אותנו מהצורך בנקיטת קו ברור. להפך. לדרך ביניים כזו כמה יתרונות אשר מעלים אותה למדרגה של מטרה ראויה לשמה. כוונתי ליצירת "אווירה של שיחות" או "אווירה של מו"מ".

ברצוני ללמוד מהסובייטים אשר בשעה שהשקיעו מאמצים ביצירת "אווירה ג'ניבה" הידועה, ידעו היטב כי אין אווירה כזאת פירושה וויתורים על מה שלא כדאי להם לוותר. בנגוד לדעותיהם של פרשנים רבים באותה תקופה הרי כל מיבציהם אשר הובילו ליצירת אווירה ג'ניבה לא היו מכוונים אלא ליצירת תנאים נוחים יותר למו"מ עם היריב ולרווח של זמן. נדמה לי כי אף אנו עתה מצווים להשקיע מאמצים ע"מ ליצור אווירה כזאת כאן ולזכור כי מו"מ על אפשרות של ויתור על עמדה מצדנו איננו אומר עדיין ויתור כשם שבשושים ושיחות על אפשרות של קבלת סיוע תמורת ויתור כזה אין בהן עדיין הסכמה מפורשת לקבלת סיוע כזה. עיקרו של דבר הוא כי שיחות כאלה פירושו רווח של זמן ואפשרויות רבות יותר של תימרון.

ייתכן שלא היה מקום להצעה כזאת לו היה עלינו להיות היוזמים היחידים של יצירת אווירה כזו. אולם העובדה כי לפחות במקרה אחד רמזו הרוסים כי אמנם מוכנים הם להכנס למו"מ ולבירור האפשרויות, מקילה עלינו ואף מכתיבה לנו את הצורך הזה. בעצם אין בהצעתי זו משום חידוש, אינני בא אלא ללמד זכות על ההצעות אשר הוצעו ע"י ועדת השלושה בהמשך לדיונים הקודמים על נושא זה. כוונתי במיוחד להצעה בדבר המשך שיחות צור - וינוגרדו ורק הסתייגות אחת לגבי הנושאים אשר הוצעו כאפשריים לסדר יום של שיחות אלה. אינני גורס כי אין אנו יכולים להרשות לעצמנו "להביך" את הרמזים אשר נרמזו ע"י הסובייטים בדבר אפשרות של מחן נשק לנו. כי כאמור: השיחות על קבלת נשק בשום פנים ואופן אינן מחייבות קבלת נשק.

באשר לסכנה שהסובייטים ישתמשו בפניה, לכאורה, מצדנו רק לשם חזוק
העמולתם בין הערבים הרי אינני חושב שסכנה כזו צריכה להרתיע אותנו.
לאחר הכל האמת היא שלא אנחנו רמזנו להם על רצוננו לקבל נשק כי אם
הם רמזו לנו ותמיד אפשר לפרסם הדבר כולל שמות האנשים. בשעת הצורך
אפשר אפילו לרמז לסובייטים על כך מראש.
הושמעה כאן הסברה כי במו"מ עם הסובייטים או בויתורים אפשריים
על הקו מצדנו יש משום חטא ליהודים מאחרי מסך הברזל. אף אני רואה
את חובנו ליהודים אלה כחובנו הקדוש ביותר. אולם עלינו לזכור כי אף
תקוות היחידה של יהודים אלה היא בהתחזקותנו אנו ובבצורתנו המדינית.

משה יובל

מסכים שהרבה סכנות מבינות יחסינו עם המערב כרוכות בפניה אל
ברה"מ, בבקשת נשק. כן יש להביא בחשבון סכנות חדירה סובייטית במקרה
של היענות חיובית מצדם ולו גם חלקית ביותר. אפשר לתאר מצב שבו יסכימו
לחת לנו נשק מבלי לבטל את הישגיהם במדינות הערביות. אעפ"י כן איננו
פטורים ממאמץ לברר באיזו מידה יכולה להיות היענות חיובית מצדם ובאיזו
מידה אין הדברים שהושמעו בפני נציגים שונים שלנו מאמצי הטייה בלבד.
אנחנו חייבים לעשות בירור זה הן בגלל תפקידנו כמשרד חוץ הן בגלל הסכנה
הבטחונית שעליה אנו מעמידים את פעולותינו.
מציע שתינתן הוראה לנציגים במקומות שימצאו מתאימים ללכת בשיחותיה
אפילו צעד יותר משהלך השגריר אבידר בשיחתו האחרונה עם מולוטוב.

מר שניאורסון

על כן נראה לי שלנסות ולדבר כיום עם הרוסים בעניני אספקת נשק אין דבר זה יכול להביא לנו את הפתרון המידי מצדם, ויכול להזיק לנו, מבחינת המערב, באפשרות פתרון קרוב מצד המערב.

אני מסכים שכמה וכמה מההצעות שהוצעו כאן - כגון הורדת התגובות בעתונות ובצבור נגד רוסיה; הצורך להכשיר את הקרקע אין שהוא לאפשרות של שינוי איזה שהוא בעתיד הקרוב. אך איני רואה אפשרות במסיבות הקיימות. תוך כדי סיכוי של עמדותינו במערב - עלינו לנסות ולשנות באופן עקרוני את עמדותינו ברוסיה.

כשאנו באים לברר עם הרוסים באם יש ממש בהצעות שלהם, הרי צריכים אנו לברר לעצמנו מה אנו מוכנים לתת תמורת אותו שינוי עמדת הרוסים. קשה לי להניח שהם יתנו לנו איזו שהיא הקלה. הם מצדם יהיו ללא חשלים, והתשלום יהיה מצדנו. ועקב המסיבות של מצבנו אנו הוא שלא נוכל לתת להם משהו ממשי.

לכן נראה לי שלא כדאי להסתכם במו"מ אשר עלול לגרום לנו תקלה במערב, ומאידך לא יביא לנו איזו תועלת מיידית ביחסינו עם המזרח.

מר אריה אשל

לכולנו ברור שהדירה ברית המועצות למזרח התיכון פתחה בפנינו סכנות חמורות ביותר, ודוקא בגלל אהא גודל הסכנות מצוים אנו במצוות הזהירות המאקסימאלית בחגבבתנו.

אפשר כיום בקלות לדבר על ראורינטציה - אם כי איש מאתנו לא אמר את המילה במפורש; אבל אין צורך להחיש את ההחלטות ולהגיע מקיצוניות לקיצוניות.

לדעתי, קיימות במצב זה אפשרויות שיש לנצל אותן - ואפשר לנצלן מבלי לסכם את האורינטציה הפנימית של מדיניות החוץ הישראלית.

הייתי קורא לזה / הצורך בשינוי נימה בכמה מובנים מבלי לשנות את הקו היסודי.

הייתי רוצה להשוות את הדבר עם נגינת יצירה מוזיקלית אשר אפשר לנגן אותה היצירה ע"י אותן המנצח בהבלטה שונה של הכלים השונים. הייתי מחננד להוצאת כלים מהתזמורת; אבל אפשר ואפשר להכניס שינויים יסודיים חשובים באותה היצירה כאשר היא מנוגנת א תוך הבלטה אחרת של האפשרויות הגלומות בה.

אנו מוכרחים להתמיד - מתוך אינטרסים חיוניים לנו ביותר - בויקתנד המערבית היסודית. על זה אין חולקים. אולם, יש לשאול באם המערב מהווה חסיבה אחידה, ואם אין אנו יכולים לנצל הרבה יותר מכפי שעשינו עד כה - ניגודים בתוך המערב, ואם באמת חייבים אנו לקבל את המערב כחסיבה אחת סגורה ואחידה.

אתן דוגמאות: יש אצלנו ודאי הרבה אנשים החושבים שאי-הכרתנו את הענין כאשר הדבר היה אפשרי - היה משגה.

טרם גמרנו את הפרשה הזאת. ישנה זיקה כזו האומרת שכל דבר הקשור לסיק הקומוניסטית - פסול הוא.

לפני שנה סופר לי שהיתה להסתדרות הזמנה לבקר בסיין. הם התחמקו מקבלת הזמנה זו וחשבו שעשו טובה גדולה למשרד החוץ. לי נראה שהיה צורך לקבל את ההזמנה כשהיא באה.

אני מדבר על ברית בגדד: אמנם נאמרו דברים חריפים בזמן האחרון נגד ברית בגדד; אך הרושם לא טושטש שהתנגדותנו באה משום שאנו לא חברים בברית.

קראתי מאמר ב-Humanité ושם דובר על ההתנגדות המעושה שלנו שהיא למעשה רק נסיון להגרר בכוח לתוך הברית הזו.

דוגמא אחרת: הודיעו לנו על ביקור אנית משחית בריטית. אינני רוצה להכנס כאן לעצם הויכוח אם צריכים אנו או לא צריכים לקבל ביקור כזה. אני רק קובע באופן כללי כי, משום שזהו ביקור של מעצמה מערבית - אין אנו צריכים לקבל אותו. והיה זה בריא כלפי מוסקבה אם היינו אומרים לבריטים ושלזור המצב - אין ביקורם רצוי עתה.

אני דיברתי ואמרתי שאין המערב מוכרח להיראות בעינינו כחטיבה אחידה (כפי למשל ממשלת יוון - הסכים היום לביקור אנית משחית אמריקאית ולא של אנית משחית בריטית, וכד').

הגישה הבריטית שלנו אינה מוטלת בספק. אך יש בתוך הגישה הזו אפשרות של תמרון, תנועת מרפקים מסויימת העלולה להקל עלינו את הסיכוי להידברות בשלב יותר מאוחר עם הרוסים.

בתור יהודים, אנו רגישים מאד; אך למדנו מפיו של השגריר כי גם הרוסים רגישים מאד. ישנם דברים הפוגעים בהם. והנה, בדברים קטנים - אך בכל זאת דברים המהווים שינוי - אפשר ליצור גם במוסקבה אווירה יותר נוחה; אם כי אני רוצה לאמר למפרע - אינני מאמין בשינוי ישראלי רדיקאלי של מדיניות החוץ הסובייטית.

אינני מאמין כי בהתחרות נוכל לנצח. אך אנו מהויים כוח-מיקוח ועלינו לנהוג בכמה עניינים בצורה כזו שהם יבואו לידי שינוי-נימה מבלי שיהיו שינוי-הקו הכללי.

כפי שאמתי - כל זה הוא לקראת הידברות. ואיני יודע מתי הידברות זו תבוא.

ישנה עוד נקודה בקשר לכך: עלינו להבין שכפי שברית המועצות משפיעה על גורוהים, כן משפיעות הגורוהים על ברית המועצות. ועלינו לראות גוש זה (ברית המועצות עם שכנותיה) ולנסות, בעת שיחות עם צ'כיה, להדק עד כמה שזה אפשרי קשרים עם אותן המעצמות הקומוניסטיות אשר מטבע הדברים מעוניינות כעת בקשרים (קשרי מסחר, תרבות, ידידות וכו'). זהו רק צד אחד של המטבע.

אני חושב כי הסכנה המאיימת עלינו היא סכנה המורה הרבה יותר ולא שגיא בביוס כוחות המדינה כדי להתגבר על הסכנה הזאת. ישנה סכנה הרבה יותר גדולה והיא - סכנת הקומוניזם העולמי. זוהי הסכנה שאנו כיום נימצא במצב שהגוש הקומוניסטי, ההולך ומרחיב את עמדותיו, יפגע בנו בעמדות חשוכות מאד של העם היהודי בגולה.

ראינו פגיעה חמורה מאד ע"י השתלטות ברית המועצות על 6 - 7 ארצות במזרח ובמרכז אירופה. ה"טיימ-טייבל" של ההתפשטות הקומוניסטית אינו בידינו. אין אנו יודעים מה יקרה בעוד שנה-שנתיים.

מבחינה זו אל לנו לשכוח שהעולם הקומוניסטי האידיאולוגי, הלניסטי-סטאליניסטי מהווה אלמנט ברור לגבי הציונות ולגבי תקומת ישראל בארצו.

אני משוכנע שברגע זה של סכנה איומה המרחפת עלינו, סכנת ההתפשטות הקומוניסטית, אין אנו יכולים להסתפק באמצעים דיפלומטיים רגילים העומדים לרשותנו. בשעה זו מצווים אנו לראות את גודל הסכנה אשר היא סכנה לעם היהודי כולו - לפי שכיום ישנם שלושה מיליון יהודים בגוש המזרחי.

את הסכנה רואה אני כסכנה כפולה: הסכנה למדינה, והסכנה הגדולה יותר (אם יכולה להיות כזו) - הסכנה לאומה כולה ע"י האידיאולוגיה הקיימת כיום אשר אינה מצדיקה קיום עם יהודי כפי שאנו מבינים אותו.

ואם צריכים אנו בהוכחות - הרי בא עכשיו מאמר ב"ניו-יורק טיימס" המדבר בדיוק בסגנון המוכר לנו מאז מעת הויכוח שלנו עם הקומוניסטים/ היהודים.

כדי להציע באיזה שהוא סיכוי הם יצאו מהויכוח הזה, מוכרחים לגייס את העם היהודי. ופה אינני גורס שזה מוכרח להעשות על מישור אחד עם המאבק הדיפלומטי של ברית המועצות.

כמו שכיום משתמשת רוסיה בקומינפורם, כן אנו מצווים ליצור "קומינפורם" ישראלי, העובר להתקפה נמרצת בעת שאנו מחפשים שיטה או אפשרות של הידברות.

הדברים הכרחיים מפני שאנאם שהזמן דוחק. העם היהודי מוכרח לחזור היום לויכוח נוקב ובסיסי עם העולם הקומוניסטי - וביחוד עם ברית המועצות לגבי התפיסה היסודית של בעית היהודים. אין אנו יכולים להשלים עם זה ששוללים מכל היהדות הנמצאת בתחום ברית המועצות את הקיום כיום. אך אין זו שאלה שישראל כמדינה צריכה ויכולה לפתור אותה. את השאלה צריכה לפתור היהדות העולמית. אני רואה כיום את המאבק לנשק כפחות חשוב מאשר ענין היהדות - כי המאבק היסודי הוא עם העולם הקומוניסטי לגבי עמדתה שאלת היהודים.

היות ובעולם היהודי אין גורמים רבים אחרים המעלים את הדאגה הזאת בראש דאגותיהם - מוכרחים אנו להציע אותם, כדי לארגן מלחמה חמורה נגד ברית המועצות בשאלה הכללית, במכלול השאלות של יחסם לישראל, יחסם לעם היהודי היששב בתחום מדינתם, ויחס העם היהודי כמיעוט בתוך הגוש המזרחי. ולדבר זה אף תהיה השפעה חיובית לגבי יחס ישראל-ברית המועצות.

הדבר נאמר כרמז בהמלצות ועדת השלושה. זוהי נקודה שכמעט הובלעה בין איתר ההמלצות. והיא אף נאמרה ביחוד לגבי עסקת הנשק. אני הייתי מרחיק לכת והייתי פותח בויכוח גדול בין היהדות העולמית לבין ברית המועצות על המישור הזה - לגבי כל החפיסה של הבעיה היהודית הזאת. בד בבד עם זה, ישנה אפשרות שישראל תנהג אחרת - שאם שהיא תחפש שינוי-נימה ותשאיר את המערכה הזאת ליהדות העולמית שהיא תארגן אותה ותדאג שהיא תתרחב - אך יחד עם זה לעשות מה שאמרת.

מר ו. איתן

בהתייעצותנו המקורית על העניין הזה, דיברתי ארוכות ואני רואה עצמי פטור מלחזור על אותם הדברים שאמרתי אז.

ברצוני עכשיו לאמר רק שאני מקבל בדרך כלל את המלצות השלושה, ולאור מה שנאמר כאן הבוקר - אינני גורס בשום פנים ואופן פנייה אצטא לרוסים בעניין נשק.

קודם כל הדבר לא יישאר בגדר סוד. ולכן, אאף הדבר עשוי לקלקל יותר ביחסינו עם המערב.

שנית - אני חושב שהרוסים מעוניינים יותר מאשר אנחנו בפנייה כזאת מצד ישראל. אין לי כל ספק בכך כי הם לא יתנו נשק, ומצד שני - ינצלו את הפנייה נגדנו, הן במערב והן בעולם הערבי.

ובסופו של הדבר - אינני מאמין שיתנו לנו נשק. והמצב שנוצר כיום במצרים, מינוס הנשק הרוסי לנו (אפילו לאחר הפנייה) - הרי שלא תוכל בכלל להיות שאלה של קבלת נשק מהמערב. לכן רואה אני את כל הדבר הזה כולו שלילי ואיני רואה בו טעם או סיכוי כלשהו.

מר שמואל בנדור

אני מדבר חוץ יראת כבוד כיוון שלא השתתפתי בחלק הראשון של הויכוח.
אין לי ידיעות מספיקות כדי לחוות דעתה לגבי ההצעה המדינית.

ברצוני להעיר שתיים-שלוש נקודות לגבי שינוי הדברים, מתוך
נקודת הזוית שלנו בחו"ל:

אין אנו מחמיצים שום הזדמנות להתקיף את ברית המועצות. ויש
לי הרושם שאנו עושים זאת כאילו מתוך כוונה תחילה. רושם זה בא לי
כמובן שהעתונות המגיעה אלינו: כאילו אנו הקיצונים במחנה האנטי-רוסי.
וזהו רושם בלתי רצוי. לא רצוי, לדעתי, לעבור לקיצוניות השנייה
ולבטוח בכל מה שברית המועצות עושה לנו. אינני כמו"כ יכול גם להביע
דעה אם אצא יש סיכויים לקבל מברית המועצות נשק או לא; אך אין זה יסדל
לקלקל באם אנו מודיעים שלא פנינו ולא ביקשנו נשק ולא קיבלנו מש
מברית המועצות. כך מתבסס הרושם מהידיעות בעתונות האמריקנית המגיעה
אלינו.

אינני רואה למה אנו צריכים לוותר ולהרגיע את המערב. אין אני
רואה כל טעם בכך, זה מיותר. אין עלינו לוותר על כל קלף שהוא במגענו
עם מדינות אלה.

לקצה השני: יש לי הרושם (מפגישות עם נציגינו האירופאיים)
בשתי הזדמנויות) שאין אנו יודעים די על קשרי ישראל עם ארצות הברית
דוקא. ועל כן נאמרים דברים כאילו אנו נזרוק כעת את ארה"ב
ונפנה אל ברית המועצות - כל אלה נאמרים מתוך חוסר ידיעה. וזה מביא
את הנציגים שלנו לחשוב לגבי ברית המועצות במונחים אשר אינם
מבוססים על המציאות.

אלה הן הערות בשולי הדברים, שאינם נוגעים לעצם הבעייה המדינית,
כלומר אף אלו הן שאלות טקטיות או הסברתיות יותר מאשר שאלות של מדיניות
ממשית.

מר איסר הראל (הלפרין)

ברצוני להבהיר דברים אשר לפי דעתי אינם ברורים די הצורך לנוכחים:

כשהמדובר הוא על פנייה לברית המועצות לנשק. ¹אלה החושבים שאולי נקבל - האם לא חשבו מה פירוש הסכמה סובייטית לתת נשק לישראל (מבחינתנו ומבחינת המערב)? מבחינת הרוסים - פירוש הדבר שהם מתקדמים בצעד אחד נוסף בחדירתם לתוך האזיוור. כלומר - אם הם מרגישים עצמם כה חזק עד אשר - למרות שנתנו נשק לערבים יכולים הם ~~אפוא~~ לתת גם נשק לישראל - פירוש הדבר שהם יכולים לבסס עצמם גם כאן.

כי נשק פירושו עוד כמה דברים: עלינו לזכור שיש בישוב זה בעיות פנימיות. ישנם כאלה החושבים שבכלל חבוא הצלה מברית המועצות. ודבר זה, מתן נשק, יכול לעורר גל של התלהבות, של enthusiasm כפי שהוא עורר במצרים. פירוש הדבר - לבוא בקשר עמוק יותר עם ברית המועצות, על חשבון המערב (וכל זה - אם יתנו).

האם אין פירושו של דבר שאנו באים לידי חלוח בסובייטים? פירוש הדבר שהם יתנו לנו נשק כשהם ירצו לתת, וכשהם יחליטו שצריך לעשות שלום עם הערבים, על בסיס כזה וכזה (וכמובן שהם ירחיקו לכת מהמערב. והם לא המערב - כאן אין עם מי להתווכח).

ועתה לגבי המערב: ה"סטייט דפרטמנט" מתפלל ממש שאנו נתחיל במערכה זו. ואז נפתור להם את כל הבעיה. ופה אין בעיית אנגליה, או צרפת. הרי גם צרפת אינה יכולה לתת נשק אלא אם ארה"ב אצא אומרת לה. המדובר הוא בארה"ב. את מאבקנו לנשק צריכים אנו להביא בפני ארה"ב ועד השיא. ורק אם נראה שארה"ב החליטה להפקירנו - אז אולי נצטרך לפנות למישור אחר. ועד אשר לא הגענו לשיא היאוש - אין אנו צריכים להפריע במידה איזו שהיא בענין רכישת נשק מארה"ב.

נקודה שנייה: אני מציע שלא ניפול קרבנות לתכסיסים הסובייטים. נכון שהוא שישנן גרורות וישנה מדיניות מסוימת כזו או אחרת של אחדות מהן; אך זה תכסיס פנימי (עלינו לדעת זאת). אם כן, נשרת את האינטרסים שלהם. ומה זה יועיל לנו?

ולכן, כל מה שאמרתי איני מתכוון שבתקופה זו צריכים אנו לנהוג בהתאפקות ולעשות צעדים מסגימים אשר אינם משנים בעצם את המדיניות; מה שאמרתי הוא לגבי ההתקשרות היותר רצינית עם ברית המועצות אשר תהיה בעוכרינו.

מר יוסף אביר

ברצוני להתווכח בעיקר עם איסר:

איני מקבל גישה זו שהיחסים עם נאצר והמערב או נאצר והמזרח מוכרחים להתפתח בצורה כזו. כלומר, לא בעקבות זה שנאצר יסתכן עם המערב (ע"י שהמערב יבוא לידי מסקנה שנאצר הנו מכשיר בידי הסובייטים; או להיפך - יתברר לרוסים שנאצר הולך עם המערב - לא אז תבוא גאולתנו. ולא על זה נבנה את פתרון בעייתנו. אינני סבור שזהו המהלך ההכרחי. חושבני שקיים משחק רחב מאד. הרי גם קודם לכן הייתה קיימת תקופה ממושכת של התחרות בין שני הגושים על אהדה לערבים. וההשקעה הסובייטית כדאית לרוסים אך ורק כי היא מחלישה את אפשרות השלטון של המערב על הערבים. זוהי נקודה אחת.

רוצה אני לגעת בדברי האחרים: סבורני שיש טעם בדברי הרצוג לגבי זה שיש צורך לחכות לקבלת הנשק מארה"ב בצעדים ידועים. אולם, ייתכן ולא הבנתי נכון. אני הבינתי שרק לאחר שנקבל נשק מארה"ב - תשנה ברית המועצות את עמדה כלפינו.

ופה רוצה אני לגעת בנקודה העיקרית לה התכוונתי בדברי: נדמה לי שהיא לא הובלטה במידה מספקת בדברי המשתתפים בדיון: ההתקפה הייתה בעיקרה על ענין פנייה לנשק או אי-פנייה לנשק. זוהי אחת הנקודות בדברי, אך לא הנקודה העיקרית. השאלה העיקרית היא - אם אנו מכירים בשינוי שחל בעובדה שברית המועצות חדרה לאיזור. (ב) לאחר שאנו אומרים שכל מכירים בכך ואנו לא, הרי (כהמשך דבריו של גדעון רפאל) - לא! לדעתי, אין אנו מכירים בכך. השינוי אינו כה פשוט. והראורינטציה צריכה להיות בזה שאנו צריכים להכיר בשינוי שחל בעובדות. ועלינו לקחת זאת בחשבון.

(ב) אם אנו, לאחר הכרה בעובדה זו, משתדלים למצות את האפשרויות שישנן לשחק גם על הגורם הזה כלפי המערב ומלפי מצבנו עד אותו הגבול אשר לא יעצור את מעמדנו במערב. לא הצעתי שינוי בקבלת אורינטציה סובייטית.

אני דיברתי נגד העובדה שאין אנו לוקחים מספיק בחשבון את הגורם הזה.

בין מצב יחסינו עם ברית המועצות לבין אזורינסיציה טוביסיית קיימות מדרגות רבות מאד. טרם הצעתו עד איזו מדרגה יכולים אנו להגיע מבלי לערער מעמדנו ביחסינו עם המערב.

מספר הצעות: ביניהן עניין הפנייה לנשק. אינני סבור שהפנייה לנשק (ולא דיברתי איך לפנות, היכן ומתי וע"י מי; לא מפני שאני מחמק מזאת. איני מציע שינוי ביחסינו עם המערב, אבל מציע ניצול הצד השני), ואין כוונתי שאנו פריכים לפנות כבר מחר למוסקבה, למולוטוב, או בצורה אחרת במקום אחר - ולשאול אם הם מוכנים לתת נשק או לא.

גם איני סבור שעניין הנשק, קבלתו או אי-קבלתו מסתיים בזיון. אני מתכוון לדחיפות - ואם לא מיד, הרי שאין טעם בזה. האמינו לי שחשיונו לענים גורם הזמן בעניין הנשק אינם פחות חדים מאתמול משל האחרים המשתתפים. פשוט בגלל זה שאנו קרובים לעניין. אינני סבור שהעניין נגמר ביוני ולא באוגוסט. הבעיה תהיה קיימת גם אח"כ (המורה או לא המורה, תפרוץ או לא תפרוץ). לכן, אי אפשר להציג את הבעיה בצורה כזו - אם לא עכשיו הרי אין טעם. דבר זה דורש הכנה, ואני הצעתי צעדים המכינים את הקרקע. ייתכן ונצטרך לפנות יותר מהר או יותר מאוחר.

לגופו של עניין אינני רוצה לחזור. רוצה אני לסכם הצעותי: יש צורך בדיון מחדש. הצעות ועדת השלושה הן חשובות אך אינן מספיקות כי הן אינן מקיפות את העניין כולו. הן עונות על עניין מסויים. הן בעצם המשך שיפור-מה של הדרך שנקטנו בה קודם. אני מציע שינוי במקצת - יותר מאשר הצעת ועדת השלושה.

אני אינני בטוח שזהו פסקני; שכל פנייה לנשק מוכרחה להיענות בשלילה ע"י ברית המועצות ומוכרחה להזיק במערב. ברית המועצות יכולה לגשת לעניין הנשק - לא כפי שאיסר ת'אד. מרוע קא נתנה^{לנ} לנשיא נשק מאתמול ב-1947 - רק כדי לעזור להוציא את אנגליה משם מכאן. ועתה, אמנם נותנת היא למצרים - כי זה עוזר להחליש את עמדות המערב באיזור; אך לא מפני שהיא קנתה את מצריים ע"י זה. היא מסתפקת בזאת שהיא מחלישה את עמדות המערב ולא מפני שהיא קונה את אותה המדינה. זה לא כה פשוט. וכך יכול להיות גם איתנו. ויכול להיות שכדאי יהיה לה בכך. היא תראה בכך החלשה מסויימת בזאת שהחלשות במערב תקטן עוד יותר. אני עלול אמנם לסעות. אני אומר כי לא ברור אם הקטנה כזאת של חלות מוכרחה באמת להחליש או אולי לחזק. האם לא התרגלנו יתר על המידה למחשבה שאסור לעשות צעד כזה או כזה כי הוא עלול להחליש?

ישנן דוגמאות אחרות: השאלה היא עד איזה גבול יכולים אנו ללכת. אני איני משווה את מצבנו לזה של הערבים, ואיני מציע ללכת בדרך בה הם הלכו; אך משהו מזה עלינו ללמוד - אפשרות של אמצע שימוש גם בצד השני, בגורם העולמי השני של אי-וולאות שאינם כל אפשרות של גישה מצדנו לגורם השני.

בגישה במערב, או סכנה של גישה למערב - זה דבר אחר. יש הבדל עצום בתלות מהחלטת שהיא ב-100% או ב-50%.

ד"ר ליאו כהן

העובדה שה"סטייט דפרטמנט" מחליט זאת בכוונה להזיק לנו. האין זה אומר לך דבר?

מר יוסף אבידר

יכול להיות שזה צריך להיות בצורה כזו שלא נוכל להשתמש.

אני חולק על דבר אחד: ההרגל של מחשבה שאנו הולכים בקו אחד ורואים את הדברים רק בצד אחד, ואיננו משתמשים מספיק כלפי מצבנו במערב בצדו השני. השיקול צריך להיות לא של ויתור מוחלט.

מר גדעון רפאל

היה חשוב לו יכולת להעריך את הסיכויים שברית המועצות היתה מוכנה לפגוש אותנו שתהליך של השתחררות מהמערב - כדי שלנו תהיה תועלת השינוי הזה.

מר יוסף אבידר

חשוב לה גם להחליש את השפעת המערב אצלנו - כפינשוזה נראה לי. לכן, לא מן הנמנע שברית המועצות תהיה מוכנה ללכת לקראתנו.

אני מציין כמה דברים. צריכים אנו לברר קודם כל מה אנו צריכים לבדוק. עלינו למצוא דרך לבדוק בצורה זו, בתכסיס זה או אחר.

מר גדעון רפאל

אני משתמש באמרתו של מולוטוב: "אם רוצים אתם לשפר את היחסים - יודעים אתם כיצד לעשות זאת".

מר יוסף אבידר

מולוטוב פירש את "כ עוד יותר": "אל תהיו גורם אנטי-סובייטי".

מר משה שרת

אני מבקש שלא לראות את דברי כסיכום, וכפרשה של הכרעות אלא גם הערות בשולי הויכוח הזה.

הסיכום - במידה שיש צורך בו - ייעשה לחוד.

אני גם אומר "הערות בשולי הויכוח" כדי להשתחרר מהחובה לנסח פה סקירה כללית על בעיית יחסינו עם ברית המועצות או בעיית מעמדנו בין ברית המועצות לבין המערב. לכן יצוין הדבר אם אני אדבר לא באופן כה רצוף אלא קצת במקוטע.

אבידר בדברי פתיחתו ניסה לערוך השוואה בין תגובתנו על ברית בגדד ובין תגובתנו על העיסקה הצ'כית. ובצדק ציין כי לא היה כל דמיון בין שתי התגובות. אמנם הייתה תגובה - ותגובה חריפה למדי - על ברית בגדד; אבל אי אפשר היה להשוות את זה עם אותה התפרצות הזעם שתקפה את הצבור שלנו כאשר נתפרסם ענין העיסקה הצ'כית. מדוע היה כך? לא מפני שאנו מטבע ברייתנו עוינים את ברית המועצות, או שמטבע ברייתנו אנו מכבדים את ארצות הברית; וגם לא מפני השיקול המדיני המפותח שאצל שעלינו להיות מרוסנים יותר כלפי ארה"ב, אשר אנו תלויים בה ולכן עלינו להיות פחות מרוסנים כלפי ברית המועצות; אלא - מפני שאין לל השוואה בדמיון בין הסכנה בה עמדנו לרגל ברית בגדד, ומפני הסכנה בה אנו עומדים לרגל עיסקה הנשק הצ'כית-מצרית.

מבחינה מדינית: ענין ברית בגדד, במקור השראתו, לא היה צעד אנטי-ישראלי. ובתוצאותיו - לא היה בו סיכון כה חמור של בטחון מדינת ישראל - כפי שהיה בעיסקה הצ'כית. מבחינת סיכון בטחונה של מדינת ישראל - הפרזנו בהארכתנו את ברית בגדד. אמרנו - עיראק אין לה גבול אתנו, אך אין זה חשוב כי באויר אין שאלה של גבול; כן אין של מדינה ערבית הנו דבר פסול. אמרנו כי זה גרר את תורכיה לעמדה אנטי-ישראלית - ובכך הפרזנו. אני איני מתחרט חלילה על הפרזות אלה, ואיני בא כחוזר בתשובה; להיפך - שמח אני על כי הפרזנו.

אם כן נבחן את ברית בגדד מהבחינה המעשית הסכנית של מתן נשק - הרי אז לא היה זה מלווה מיד במתן נשק; בעוד שכאן, בעיסקה הצ'כית, היה נסיון של נתינת נשק רב וכבד וקטלני לידי המדינה שהיא האוייבת הראשונה שלנו, ושהיא על פתחנו: זהו דבר המכריע על חשבון בטחוננו וחשבוני קיומנו. אי אפשר כלל להשוות את שני הדברים.

אם עושים תמיד חשבון עולמי בכל דבר ודבר: אם שהם אינם מסוגלים או שהם מסרבים לעשות את המאמץ כדי להזדהות עם מדינה קטנה. הם רואים את העניין בהיקף גלובאלי: ישנה חזית אחת החוצה את כדור הארץ, וכל צעד וצעד שלהם, או שהוא מחזק או שהוא מחליש. ולכן, אין הם יכולים לתפוס את, סכנה המחשבה והאזעקה והחרדה שלנו - אלא כהגדרות אחרי ארה"ב. כי, ביסודו של דבר, גורל מדינת ישראל אינו דבר המכריע אותם או מעיין אותם; המעניין אצלם הוא אם ארצות הברית מתחזקת או מתחלשת כתוצאה מזה. שיקול זה הוא הוא שהביא אותם לידי נסיגה לגבי עניין ירושלים וכד'. תמיד שיקולים אלה קיימים בהצבעה זו או אחרת: עוקרים יתד מערבי ותוקעים יתד סובייטי; או רק עוקרים יתד מערבי, ולא תמיד לאחריו באה תקיעת היתד המזרחי. עצם עקירת היתד המערבי גם בה יש ערך ותועלת. העיקר הוא שזוהי נקודת המוצא שלהם, הקו החשוב שלהם. ולכן, אין כל השוואה בין שני הדברים.

הקו העיקרי של ההסברה שלנו בעולם. בכל קו יש סטיות. בכל ארץ תמיד מתלווה אצלנו נימה נוספת. אבל אני מדבר על הקו המנחה העיקרי של חגובתנו על העיסקה הצ'כית (כפי שזה בא לידי ביטוי בנאומי בכנסת, בהודעות לעתונות, בנאומי בארצות הברית ובנאומיהם של אחרים): עלינו להתריע על הסכנה הנשקפת לישראל, ולא לשים שום דגש על הסכנה הנשקפת למערב מהחדירה הסובייטית. ויש להבחין הבחנה מאד ברורה ביק הסגנון שאנו נוקטים בהופעות פומביות ובין הסגנון שאנו נוקטים בחדרי-חדרים. לעתים קרובות אני מדבר עם אברמוב כך שלא היה רצוי לי שהאמריקאים יידעו שדיברתי כך. או שאני מדבר עם לאוסון בצורה כזו שאין הדבר רצוי שיוודע למזרח.

ונכון: הראייה הטובה ביותר בשבילנו היא ההתקפות שנערכו על מדיניות החוץ הישראלית, כמו: שלא ניצלנו לגמרי את הקו הזה של הסובייטים ועשו אותנו ללעג ולקלס. אמרו לנו: "כיצד מדברים אתם באמריקה? וכי מה זה יכפת להם אם מדינת ישראל בסכנה? אילו הוכחתם להם שהם בסכנה הרי היה זה דבר אחר לגמרי" וכו'. והרי כאן יכולים להיות סיבוכים הרבה יותר נוראים מאשר פליטת פה של איזה שגריר ישראלי.

הוקם מוסד יהודי באמריקה, בראשות ידידנו הותיק פיטר ברגסון שחזר לתחיה. הוא ליקט סביבו את לואי ברומפילד, פייר ואן-פאסאן, ואן הכס ואחרים והם החלו ליצור פעולה. הוא טוען בפני אנשינו שכל ההסברה שלנו אינה טובה כלל. הוא טוען שהוא יכול להיות מנהל ההסברה שלנו והיה מעביר את ההסברה לפסים אנטי-סובייטיים ברורים, והיה אומר לאמריקאים דברים ברורים; כלומר, היה אומר שהם הם בסכנה, שכל עמדות המערב בסכנה. ארגונו הרי נקרא: "To defend the Middle East from Communism".

ענין חוזה הבטחון: הבקורת בתוכנו שבאה - מדוע נתפטנו לסיסמא הזאת - דומני שהיא לוקה באי-ראיית ההשתלשלות שהיתה. איך הגענו לידי כך? הרי חוזה בטחון אינו פטנט של משרד החוץ הישראלי.

הדבר החל כך: החלה מדיניות אמריקאית של זיון הערבים ^א ושל שילובם בהגנה המערבית - תוך התעלמות גמורה ^נ של מדינת ישראל, תוך הפקרת המדינה. כי זיון הערבים - פירושו חיזוק צבאי ממשי של הערבים, שהם אויבינו, שילובם בהגנה המערבית, הפירושו - הרמת קרן הערבים בעיני המערב, פירושו שהמערב זקוק להם כבעלי ברית. פירושו קודם כל צעד נגד השלום, היות ואם הערבים מקבלים נשק וברירות מבלי שיהיה בהם תנאי האוסר עליהם לפעול במזרח התיכון - הרי שזה מעודד אותם להתמיד בקו שלהם של חוסר שלום.

יכולנו כמובן גם לשבת בחיבוק ידיים, אך זה לא התקבל על הדעת. כל זה היה יכול להיות במידה וברית המועצות לא היתה קיימת כגורם חזק, והשאלה לא היתה שאלה איך עלינו לשמור על המזאן בינינו לבין אמריקה מזה ובינינו לבין רוסיה מזה. הבעיה היתה - איך נשמור את המאזן בינינו לבין הערבים, וביחס שנינו עם המעצמות האלה. זו היתה הבעיה.

אנו ניסינו לפתור בעיה זו פתרון שלילי: ע"י מסע תעמולה ולחץ דיפלומטי נגד מתן נשק לערבים ונגד הישענות על הערבים כאיזה בעל ברית שהוא. והתעמולה היתה כי אי אפשר לסמוך עליהם היות והם כוח המפר את השלום מבפנים. שנית - אי אפשר לסמוך עליהם כי מטבע ברייתם הם בוגדנים.

לא אמרנו שקו זה אינו יעיל. אך ראינו צורך להתכונן בפני אפשרות שקו זה הוכיח שהוא אינו יעיל. כי בכל זאת נתנה אמריקה נשק - כפי שזה הוכח מברית בגדד והיה זיון צבאי בין אמריקה ובגדד. לכן, הוכרחנו לבוא בטיעון של נשק לישראל. וכאשר פענו בפני אמריקה שהיא מסכנת ע"י כך את קיומה של ישראל - הסתמכה אמריקה על הברית המשולשת. ואז יכולנו שוב לראות בברית המשולשת מחזה אצאא(?) יעיל על ישראל. ואם לא - המסקנה המתבקשת מכאן היא: מוכרח להיות: "אם בכלל מוכנים אתם לחת ערובה ורוצים להיות ישרים עם עצמכם הרי צריכים אתם לעשות זאת ע"י חוזה בטחון לשלום. כמובן שלא נוכל לתבוע אתכם לדין ע"י אי-מילוי הדבר כי אין אנו צד לדבר זה". ולא רק שלא הבאנו את הגורם הסובייטי בענין זה, אלא שזה בפירוש השפיע באופן מיוחד על אופן הצגתו. אנו את אענין ברית הבטחון. כי אמרנו - כל זמן שאמריקה אינה מכניסה שינוי כלשהו במאזן הכוחות בברית הבטחון, אין אנו מעוררים את השאלה.

כי בטבע הדברים: אנו הננו מדינה בודדה בתוך ים ערבי, ואנו זקוקים למשען בינלאומי, והוא משען ארה"ב. אך לא אמרנו כך. אמרנו שאין שלום בינינו לבין ארצות ערב. ולהיפך: הרי גם בלי העיסקה הצ'כית המצב היה שכל הזמן המדינות הערביות דאגו היטב להתעצמותן הצבאית. והיה ברור שהמגמה ההיסטורית של תהליך זה היא נגד ישראל. ואעפ"כ אמרנו שלא טועים בשום דבר.

אולם מאידך, אם אמריקה - נוסף למצב הקיים כבר שהוא מטבע הדברים מהווה סכנה עבורנו - נכנסת כגורם פעיל ומתחילה להקים חוזים ולחת נשק ומהמירה ע"י כך את המצב, הרי אז יש לנו תביעה אליה: "אם אתם נכנסים לזירה הזאת כגורם פעיל ומחוללים תהליכים אשר למעשה הם פוגעים בישראל - חובתכם היא להמציא למצב זה תיקון ע"י מתן נשק לישראל, ע"י חוזה בטחון אתה. תדעו רק כי מעלתם באחריותכם. אין אנו דורשים זאת מכם, אנו רק אומרים שזוהי המסקנה המתחייבת מפעולתכם, אם באמת רוצים אתם ליציבות בלבטחון באיזור."

הבחנו בין חוזה הגנה המוכן לשלב את ישראל עם ארה"ב נגד סכנה סובייטית, ובין חוזה בטחון בינינו לבין ארה"ב המיועד לשמש לנו רק ערובה. ערובה אינה תחליף לנשק.

ועתה, ממילא כאשר הופיעה העיסקה הצ'כית, וכתוצאה ממנה תביעתנו לנשק, וכתוצאה מכך - אי רצונה של אמריקה להיענות: הופיע ענין חוזה הבטחון כתחליף לנשק, ולא דווקא בפי דאלס או בפי אנשי הסטייט דפרטמנט.

נניח, אם נסכם שיחותי עם דאלס בשלב פאריס-ג'ניבה, הרי אז אפשר היה לאמר שענין חוזה הבטחון עוד פחות בטוח מאשר מתן הנשק. דאלס דחה אז את ענין חוזה הבטחון בטענו שזה אינו דבר אקטואלי לעת עתה.

אבל, על במות באמריקה נפגשתי עם סנטורים, כאשר שוחחתי אתם והם אתי (אל הקהל), הרי הציעו לי את חוזה הבטחון במקום הנשק. יצא שדיברתי נגד חוזה בטחון. לא דיברתי עליו כעל דבר חיובי אלא כעל דבר שלילי. אמרתי שהוא אינו תחליף לנשק. ברור שלא יכולתי לאמר לצבירו בארה"ב שערובת ממשלתכם היא בעינינו כקליפת השום; אמרתי שזהו אמנם דבר חשוב אך כדבר נוסף לנשק.

אני רוצה להזהיר את עצמנו מלחמוק את הסעיף הזה מעל סדר היום. אין אנו יודעים עוד מה יכול לקרות. הנה, כל הזמן יש לחץ על ארה"ב להצטרף לחזונו בגדד. הלחץ קיים קודם כל מצד אנגליה. הלחץ קיים גם מצד תורכיה. תורכיה יחלה לקבר הזה כחולית חלוץ. ופתאום ראתה שהפלוגה ההולכת אחריה אינה הולכת כלל. כי לגבי תורכיה יש לדבר ערך רק אם ארצות הברית בתוכה (לא עיראק ואף לא אנגליה).

אין כל ספק שיש גורמים בחוץ ארצות הברית המחייבים את הדבר; עצם העובדה שזהו ויכוח - הריהו מוכיח שיש גורמים. יש גורמים הנרתעים מזה, ולעת-עתה ההליכה הרשמית של ה"סטייט דפרטמנט" היא שלילית. בזה מלחמת תפקיד התעמולה שלנו.

בדרך כלל, המדיניות שנקטנו בה כלפי ארה"ב נשאה פרי. היא לא הייתה ללא תוצאות. בערך - היסטנו וצמצמנו את משלוחי הנשק לארצות ערב.

הרושם הברור אז שהיה כי חלה האטה, והיה זה כתוצאה מהלחץ שלנו. אנו יודעים שנאמר למדינות הערביות אז שמה שעשוצא עם מדינות ערב - עשוצא אך ורק כאשר היו אלא סיכויים, גם לישראל. ובאותה התקופה, כאשר סוריה והלבנון עמדו כאילו על סף הכניסה ודרשו שהם יגישו מועמדות - הרי נאמר להן בפירוש - יותר התקשרות, לא; פרט אם תהיה גם מצד ישראל.

במצרים היה לחץ כל הזמן של השגרירות בקהיר למתן נשק למצרים והיתה התגבשות עמדה של ה"סטייט דפרטמנט" בה נאמר שאי אפשר כי זה יחמיר את הבקורת שלהם בהפליה כלפי ישראל.

והנה עכשיו, בעצם הימים האלה מדבר אלן ב "Voice of America" ואומר: "לעת עתה אין אנו נוטים להצטרף לברית בגדד. אבל אם יכריעו השיקולים שבעד ההצטרפות כי אז צריך שזה יהיה ברור שהדבר יהיה מלווה בכריתת חוזים נוספים - כולל ישראל.

אמנם הצנזורה הרשמית של ה"סטייט דפרטמנט" מחקה את הפטוק הזה מהנוסח הרשמי שהתפרסם אח"כ. ואמנם היה שיקול דעת שזוהי אמנם מדיניות של הסטייט דפרטמנט, אך הוחלט שבכתב אין צורך להעלות זאת והדבר נמחק. אך הרי ברור שאלן לא דיבר בשם עצמו, והוא מהווה אישיות מרכזית בסטייט דפרטמנט, וברור שהוא הביע את המדיניות הרשמית.

לכן, לא ייתכן מצב כזה שאמריקה תצטרף לברית בגדר וע"י כך תיעשה לבעלת ברית רשמית של מדינה ערבית, ושאלנו שוב נהיה באותו המצב - נהיה אדישים לזה מבחינה בטחונית ומדינית. הנוכל פתאום ללמד את יהודי ארה"ב שאין הדבר יכפת? הנוכל לאמר להם שהם יכולים לראות בשוויון נפש את ההתפתחות החד-צדדית הזו של מדיניות ממשלתם המקפחת את ישראל? הם, כאזרחים אמריקאים (אם מחוץ אשליות דמוקרטיה, או נאמנות לממשלתם, ולא דוקא מתוך אהדת ציון) ירצו להגיב בתביעה - האם נאמר להם אל תעשו זאת? הרי לא תמיד אפשר לחת רק להם לעשות, וכאילו אין אנו אחראים לאותו הדבר. אם כל התנועה הציונית באמריקה תעשה זאת - הרי ברור שאנו נהיה מאחורי הדבר הזה.

כל הזמן שחברים אומרים כי בין כה וכה אין אנו מדברים על חוזה הבטחון - ולמה לנו לדגול בזה. אני מסכים. כבר מזה עידן ועידנים שאינני דוגל בזה. אך, אם מוסיפים ואומרים שנודיע לרוסיה שאנו מסתלקים מהדבר הזה - אז אני אומה "סטופ". פה אנו יכולים להסתבך. אמנם יכולים אנו להדגיש כלפי רוסיה שאין אנו דוגלים בזה, אך אל נאמר שדבר זה נגמר, אלא להיפך. עלינו להסביר את הדבר. אני אינני יכול כמובן, מר אבידור, כפי שהיה לך הרושם בשיחה עם מולוטוב כי העובדה שבניצנה גירשנו מצרים מהשטח ולא ערכנו התקפה משלנו - הרי לרוסים היה זה דבר חדש. גם לי היה הרושם, בשיחה עם מולוטוב, כאשר הוא שמע בג'ניבה את ההסברה שלי על חוזה הבטחון - הרי היה הדבר חידוש בשבילו. הוא הבין שדבר זה אינו כה פשוט.

לכן, לא אנו צריכים לעורר את חוזה הבטחון. אם הם מעוררים מצדם, הרי -

- (א) אין אנו דוגלים בזה. כי לנו דרוש נשק.
- (ב) מבחינה אובייקטיבית הדבר הוא פרובלמטי בהחלט.
- (ג) מה היא הקונספציה? היא הרי אינה נגדכם. (כפי שנאמר: "מארצכם לפציעו את אודיסה").

אם תפרוץ מלחמה עולמית, הרי מי יודע מה יהיה אתנו בתוך כל העסק הזה. אך עתה המדובר הוא על חוזה, על חוזה שאנו חותמים עליו. ואם כן, לא נחתום על נתינת בסיסים.

ענין הנשק: קודם כל ברצוני להתחיל בדבר צדדי. חשבון הומרי טהור. ענין הנשק אינו רק ענין מדיני. ברור שבראש וראשונה זהו דבר צבאי. אך זהו גם ענין כספי.

קיימת בכל זאת גם שאלה מדינית: ממי כדאי לקנות וממי כדאי לא לקנות. אך השאלה הכספית היא בראש וראשונה: יש צורך לשלם.

אני טוען: כיום, על פני כדור הארץ, המקור היחיד לנשק חינם הוא ארה"ב. ונניח שלא/ היתה גם קיימת יהדות בארה"ב, ונניח שלא היו קיימות זיקות אחרות שלנו ביחס לארץ זו - הרי בכל זאת היינו פונים לשם - כי הרי יש סיכוי לנשק חינם. אני בטוח כי כדי להתגונן באמת כהלכה - דרושים לנו אמצעים. ועם כל אי-רצוננו מהם, הרי הם נותנים למעלה מכל שיעור, יותר מאיזה גוי אחר שהוא. ולנו אין כוונה, אורז וכד' - השאלה נשאלת במה נשלם כל אלה? הנה למשל כשהגיעה בשורת המיסורים מצרפת - אמנם נכון שהיתה שמחה וצהלה בישוב - אך היה אבל כבד באוצר - במה ישלמו?

בצרפת - אין זה חינם. ברוסיה - אין זה חינם. להלכה, זה יכול להיות חינם. היות ויש סמכות לממשל מטעם הקונגרס לנקוב כל מחיר שאזא שהם רוצים - והם יכולים לנקוב מחיר סמלי. חוץ מזה יש להם הסמכות לתת אשראי עד ל-10 שנים לתשלום הסכום. ועד לשנה האחרונה היחה הסמכות ל-3 שנים. בשנה האחרונה הדבר הוארך ל-10 שנים? אם כן, אם יפעילו את שתי הסמכויות האלה - הרי אנו בהצלחה. יעקב הרצוג בא ואמר לי לא להשתמש בנימוק זה כי אין לנו משקל נגד זה, כי אנו לא נשיג זאת. הנה גם בשביל מצרים לא עשו זאת.

אבל הקב"ה נותן כפי ג'ורג' אלן - בנאומו ב"וויס אוף אמריקה" - דברים מפתיעים: "אמנם יש שיקול רציני בעד הצדקת התביעה הישראלית לנשק". וכאשר הוציאו פסוק זה מהנוסח הרשמי, כתבו שיש רק שיקול אחד - והוא היות והמצרים רכשו. ואח"כ עוד אמר אלן: "אני כשלעצמי אינני גורס שאנו נופיע כסוחרים לאמצעי הרס, למכשירי חורבן. אם כבר נצטרך לספק נשק - הרי חושבני שמוטב לנו לחתו כמתנה".

אם, באופן מדיני, צריך אני להעריך דברים הרי יודע אני שדברים אלה נאמרו מפי אדם מרכזי וגבוה מאד ב"סטייט דפרטמנט", דברים בענין שהוא בוער (ולא רק עבור ישראל אלא גם בצבוריות האמריקנית) - זהו אחד מעוקצי תשומת הלב וההתענינות והמתיחות באמריקה. והוא אומר (אמנם בהסתייגות, כי הרי הוא טוען שהוא מדבר בשם עצמו) - הרי משמע שישנה מחשבה בכיוון זה. משמע שיש סיכוי. כמובן שזהו שיקול חשוב - אך אין זה השיקול המכריע.

אני רוצה לאמר כי אני בטוח שברית המועצות מחכה כל הזמן לפניה מצדנו, והיא רושמת לפניה את העובדה שאין אנו פונים.

ברצוני להוסיף לכל הידוע לחברים כאן (אם במרוכז או כל אחד לחוד) ולכל מה שידוע כאן יחד, עוד שתי עובדות שאינן ידועות:

(1) היתה שיחה לשר הבריאות עם שפריר ברית המועצות לפני שבועיים בערך. בשיחה זו אמר פעמיים אברמוב: "אבל אתם לא פניתם אלינו!" משיחה זו אין לי דו"ח בכתב.

(2) שיחה שניה (ממנה יש לי דו"ח בכתב) בין איש פרטי מתל-אביב לבין ליובניק, הנציג הצ'כי; הנציג טען: "אתם עוד תפנו אלינו!"

8 אִינְנִי סָבוּר כִּי אֶלֵּאִי עֲלִינוּ לִהְיוֹת לַהֲנַחָה שֶׁל תְּשׁוּבָה שְׁלִילִית מִצֵּד הַסּוֹבֵי־יִטִּים. אֲמַנִּם אֶפְשֶׁר לֵאמֹר שֶׁהֵם בּוֹנִים אֶת עוֹלָמָם עַל חֶשְׁבוֹן הַבְּרִיטִים אֲנִי מֵבִינִם, וְהֵאֵם פְּתָאוּם יִשְׁבְּרוּ אֶת הַקוֹ? הַשְּׁאֵלָה הִיא מֶה הוּא הַקוֹ. אִם הַקוֹ הוּא הַבְּרִיטִים וְהַמְּעֶרְבִיִּים אוֹ שֶׁהַבְּרִיטִים וְהַמְּעֶרְבִיִּים הֵנָּה רַק תּוֹלְדָה מִמֶּשְׁהוּ; וְהַקוֹ הַנּוֹ רַק הַחֲלֹשָׁת הַמְּעֶרֶב, כְּלוּמָר עֲקִירַת הַיִּתָּד וְהַתְּקִיעָה יִתָּד וְהַרִי גַם נִחְיֶנָּה נֶשֶׁק לְיִשְׂרָאֵל יָכוֹל לִהְיוֹת עֲקִירַת וְהַתְּקִיעָה יִתָּד.

כאשר ב-1947 נקטו הרוסים בקו שהיה כל כך מובהק, תוקפני, מלחמתי של תמיכה בנו - היתה להם הזדהות גמורה אתנו. בכל פעם הם אמרו בודאות כי ברצונם לשמוע קודם כל את עמדתנו (עמדת הסוכנות היהודית) בענין זה או אחר. בהתיעצויות פנימיות שאלו אותנו מה אנו הושבים על זה וזה. וכל מה שאמרנו - הלך. מדוע? כי הרי היתה זו עקירת יתד בשבילם. ומה הם אמרו אז לעצמם? "אמנם הערבים הם נגדנו עכשיו, אך עוד נשיג אותם. כעת, משלימת המחץ היא להפקיע את החזית המערבית בנקודה זו. ובנקודה זו לא נוכל לעשות זאת אלא בקו זה.

עכשיו הם יכולים לאמר לעצמם: "נחנו לקהיר נשק רב; יכולים אנו עתה להרשות לעצמנו לתת גם קצת נשק לישראל. אינני אומר שתמיד הם צודקים. הם עלולים גם לטעות בקו שלהם. הרי גם ביחס אלינו טענות היסטוריות. מתוך בורות חשבו שתמיכתם בנו ב-1947 תביא לידי כך שתהיה מדינת ישראל עם 650 אלף יהודים ויתווספו אולי עוד 100 אלף D.P. אך הם לא ראו מראש את השתקפות המאורעות של יהודי ברית המועצות. ייתכן מאד וכל המאסרים של הסופרים והרופאים הנם תוצאה מזה שהם הוטעו. הם העמידו על המשמר לבולל את יהודי ברית המועצות בתוך משטרם. והאנשים

האלה דיווחו להם שהענין בסדר, נגמר - נותק הקשר, שהיהודים הם במצב של אמנסיפציה עם מצבם של יהודי א"י.

בנאום שנשאתי בפאריס ב-1950, דיברתי על שני שורשים להחנגדות היהודים לברית המועצות: שורש אחד הוא התנועה הציונית, במדיניות החוץ שלהם: הם ראו אותנו שניגדר במערכתנו אחרי אנגליה. שורש שני: מפני שציונות היא אחדות העם היהודי למרכז אחד שהוא.....-סובייטי. והיות ומשטרם בנוי על כך שהמגע עם חו"ח הוא מונופול ממלכתי - הם לא יוכלו בשום אופן להסתבך בזירה הזו.

הדבר הראשון - אמרתי אז - הגו יקר אולי. כי הם עתה בברית עם אנגליה, ולכן הופעתנו כמכשיר של אימפריאליזם בריטי. אך הוספתי שאינני רואה שום סימן להחלשת הסוד השני - גידור גמור של ברית המועצות בפני כל קשר חיצוני. ולכן, אינני רואה כיצד יוכלו לשנות. כאשר שינו - אמרתי שטעיתי. לא העליתי על הדעת שהם לא הביאו בחשבון את הגורם השני. וזאת אמר לי וישינסקי במילים מפורשות.

וישינסקי אמר לי שלא יוכל לדבר אתי בשם ממשלתו - אם ממשלתו בואה זאת מראש; ובשם עצמו יכול הוא לאמר כי הוא אינו רואה זאת מראש: את ההד למדינת ישראל בתפוצה היהודית, את נחשולי העליה, את ההתעוררות הזאת בברית המועצות.

מכאן רציתי רק להוכיח שגם הרוסים יכולים לסעות. אבל לפי הקו שלהם אפשר להכנס לישראל ולחת פה מכה לאמריקאים - זה מאד ייתכן. אמנם ייתכן שהם ינסו לתת דברים של מה-בכך. כי קודם כל ירצו לדעת במה אנו נשלם.

ואני בשום פנים איני אומר "לעולם לא". אני אומר - "עוד לא". וייתכן כי לא זמן רב אומר "עוד לא". אך כיום אני אומר "עוד לא".

פה ברצוני להגיב להערותיו של שמואל בנדור. בנדור קבל על כך כי הכרזתו כמכזול שלא מפנה בשום פנים אל ברית המועצות. חושבני שהכרזות אלה הן כאין וכאפס לעומת האמירות ההפוכות. חושבני שלא היתה מסיבת עיתונאים בה השתתפתי (באמריקה) אשר בה לא נשאלתי שאלה זו, ואשר בה לא עניתי במקצת התחמקות; אבל עניתי - "If the worst comes to the worst" ואשר התשובה הזאת לא אצא הועלתה לראש כל דו"ח בעתון ולא נכנסה לכתבת.

כלומר, מבחינה עתונאית היה הדבר מרגיז עד מאד. ובין השאלות,
שאל אותי מישהו שאלה כזו ועניתי מה שעניתי ו-
invariably היתה זו לכותרת.

רק תמול-שלשום היה ראיון של אבן-דאלס. והנה כוסו כותרות בעולם
שישראל מאיימת בפנייה לברית המועצות.

ויתר על כן, אני נקטתי בלשון כזאת, בשיחתי עם לאוסון: "תראו
איך אתם מתנהגים - מצרים, דוקא מפני שקיבלה נשק מהסובייטים, ראוייה
עתה לסכר אסואן? ואנו - מכיון שאתם בטוחים שלא נפנה לברית המועצות
חושבים אתם שמותר לכם להתעלל בנו? האם זהו היושר שלכם? האם זוהי
מדיניותכם מרחיקת הראות?

ובאמת, קיבל יעקב הרצוג שאלה - איך לתרץ את הסטירה שבין
דברי אני ללאוסון לבין דברי אבן לדאלס (הם פרשו את דברי אבן
כרמז שאנו נפנה לברית המועצות).

ועל אף כל זאת - אני אומר "עוד לא". מדוע? פה הרי נאמר
שדוקא הפנייה שלנו לברית המועצות עלולה להרים קרננו בעיני ממשלת
ארה"ב. כך היא תדע שהיא גם עלולה להפסיד אותנו.

(א) ייתכן, ואז מה?

(ב) אמנם ייתכן. אבל לנו יש חשבון באמריקה לא רק עם הסטייט דפרטמנט,
אלא יש לנו חשבון עם דעת הקהל. במידה ונסחט נשק מהסטייט דפרטמנט
לא נסחט אותו מדעת הקהל. מבלי ריצה לקונגרסים, לחיים היהודיים
והציוניים שם וכו' - נשק לא נשיג, כי דעת קהל זו תירתע.

עם היהודים יש מצב כזה: יש בונדס. וכל אחד יודע שאם הוא נותן
יותר הרי שיש יותר דולארים לאשכול. יש מגביה. זה אמנם ישר,
אך אינו מעורר שום התלהבות. ענין מרוקו - כל אחד מבין את הדבר הזה;
אבל הם לא כמהים לדבר זה שאני אוכל לאמר להם שיש לי green light
עם הסטייט דפרטמנט. אם ממשלתי נוחנת נשק, הרי אני נותן כסף כדי
לשלם לממשלתי.

כאשר באה גולדה מאירסון לארה"ב וניסתה להקפיץ את מטרת המגבית מ-25 מיליון ל-100 מיליון. (ועוד בשעה שה-25 המיליון לא היו מובטחים עדיין) הרי אמרו אלי כל מיני דברים: אמרו לי שזה דבר בלתי אפשרי. אמרו לי שלא יוכלו. אבל אמרו לי גם זאת: לצאת ב"סרגט" של 100 מיליון פירושו להכריז למעשה שזה עבור נשק. אמנם אפשר להסביר 25 מיליון בשביל מרוקו - אך לא 100 מיליון. אם כן זה עבור נשק.

השאלה היא אם אנו יכולים ליצור או לעודד חסביכים כאלה. במה הדברים אמורים? אם ברור שכלו באמת כל הקיצין, או מפני שהתברר כי כל חביעותינו וכל הפצרותינו היו לשוא, או מפני שאמנם אין עוד תשובה שלילית מוחלטת. אמנם אין תשובה שלילית, אבל פשוט חשבון הזמן הוא כזה שאם באפריל-מאי אין אנו מקבלים אזי העניין יכול להיות אבוד, אז הזמן נגדנו.

ברצוני לחזור עתה לתגובה של הסטייט דפרטמנט. אני אמרתי שבעיני הממשל אולי יחזק מעמדנו. אך עבורנו ישנה שאלה של דעת קהל, של הכסף הה. אני חרד מאד למשל למצב כזה שנניח כי התנופה של המגבית הולכת וגוברת. והנה, לתוך הדבר הזה תחדור ידיעה שאנו פנינו לברית המועצות וזה בלי הרקע של שכנוע גמור של יהודים שאם שכלו כל הקיצין. אני חושש מאד לתוצאות הדבר.

דורשים ממני שלא רק אתן כסף למגבית אלא שאתרום תרומה נוספת. והרי יודע אני שזה דרוש גם עבור נשק - וזה ילך לברית המועצות בסופו של דבר? אולי דבר זה לא ישפיע על עמך; אבל אנו יודעים ש-80% מהמגבית המאוחדת - הרי רק 10% מהם הן תרומות של יהודים עמך. זה דבר אחד. ואשר לתגובות הממשלה - יש לי ספק.

מה היתה התגובה לעיסקה הצ'כית במצרים? התגובה לעיסקה הצ'כית במצרים לא היתה - "הם נוחלים נשק, הרי ניתן גם אנו.

הם נתנו את הטנקים האלה לאיבן -סעוד רק מסיבה אחת והיא - החשש פן יפנה לרוסים. הם לא נתנו נשק לרוסים; אבל להיפך: הם אמרו "נקים עתה את סכר אסואן. הם בטוחים (כך הם מודים לנו, ובשיחות מאד אינטימיות אשר אין לנו יסוד להניח עליהן כי הן נאמרו מן השפה ולחוץ) שהם רואים סכנה ממשית שרוסיה תחדור למזרח התיכון כגורם מסכן, כגורם המפתח את מצרים.

נלסתי להסביר להם שרוסיה אינה כוח מפתח ארצות אחרות, אלא רק כוח מנצל. (ב) רוסיה אינה משפיעה על איזו ארץ וחוקה מגבולותיה. (ג) רוסיה נרחמת עתה לתוכנית נמרצת של תיעוש ויחד עם זה משתדלת שלא להוריד את רמת החיים של האוכלוסיה בצרכנות (?). ולכן, אין היא מסוגלת לקחת על עצמה עול של מיליונים במשך שנים (בין בכסף בין במכונות) לבנינה של מצרים. ואם תפקירו את מצרים ולא תיתנו לבנין סכר האסואן, הרי דבר זה יתן -

מר אבידר: - דבר זה יתן את הגורמים להמשך ההתרכזות בתיעוש ואם אחת הנתונים לויכוח בין שני הקוים הוא להשתמש בתיעוש הזה כדי לחדור לשרצות אחרות ע"י השקעת מכונות, בנין בתי תרופת ופיתוח - במקום מלחמה. זה נוגע לסין, לארצות הגרורה וכו'.

מר שרת

דבר כזה, השבון כזה הם לא יעשו לגבי ישראל. הם יכולים לאמר: "ככה, האם גם ישראל משחקת איתנו משחק זה? אנו נלמדה לקח. עזרה כלכלית מרוסיה לא יקבלו."

בשבילנו - עזרה כלכלית כמות כאויר לנשימה. אין הדבר דומה לבנין סכר אסואן עבור מצרים. כי מצרים תוסיף להתקיים גם בלעדיו. וישראל - בלי עזרה כלכלית - לא תוכל להתקיים. ואנו, אם נלחץ - יתחילו הם לצווח. אני מניח כי כזו תהיה התגובה של הסטייט דפרטמנט באם תהיה התקשרות כזאת מצדנו עם הרוסים.

מה המצב עכשיו? המצב הוא שתוכפים ההדים על איזו תזוזה בארה"ב. איני אומר שיש איזה בטחון שהוא. אבל יש לנו ידיעות פנימיות על שיחות שונות אצלם בפנים (לא לכולם). וישנם גם דברים שהם אומרים לנו. יש דברים שאומרים ליהודים. ובין הדברים שנאמרו לנו וליהודים בשבועיים האחרונים היו רמזים שמהו יהיה. ואחר כך בא נאום אלן הפומבי כמאשר את הדברים האלה. וכשוא בא כתוספת לדברים שנאמרו בפנים - איני יודע.

כלפי ארה"ב - חושבני כי אנו מוכרחים להחריף את הלחץ וליצור אצלם הרגשה שהם מוכרחים לתת תשובה ברורה, וכי אינם יכולים לסחוב אותנו כך. והתשובה צריכה להיות תוך שבועיים-שלושה.

אם אמריקה תיתן לנו משהו ממשי עכשיו, אולי רק אז נשקול אם במשך הזמן נקנה משהו מצ'כיה, ואולי גם נוכל להסביר זאת לאמריקנים בלי צורך של משבר.

הערות אחדות לפרטי העניין: פה דובר על ריסון הופעות, על הקצת המתח. רק יש צורך לזכור דבר אחד - העניין אינו תלוי רק בנו, הוא תלוי גם בצד שכנגד - ורק אז אנו יודעים בפני אילו הפתעות אנו עומדים. הרי גם לפני העיסקה הצ'כית במצרים לא היו הזמנים טובים יותר. היו עניינים רבים - ההתנגשויות שלנו הגלויות והזמניות על רקע מצב יהדות רוסיה - כל זה לא הוסיף ליחסים טובים עם הרוסים. והנה באה, נוסף לכך, העיסקה הצ'כית - אם כך, כמה אפשר כבר לצעוק "געוואלט" על העיסקה הצ'כית? אפשר היה לאמר - "טוב, זו עובדה, ויש צורך בטיכוס עזה כיצד להשיג אוירונים - ולא להמשיך ולצעוק."

בא נאום חרושצ'וב. ברור ששוב היתה הלקחות. אך, כמה אפשר להמשיך ולצעוק על נאום חרושצ'וב - שוב עד שהגרון ניחר. לכל שלב כזה יש עוללות ודי שמפרסמים כי יש שמועות כאלה.

אני אומר "אינני יודע מה ילד יום". עד כמה שזה תלוי בנו - בחלט.

אריה אשל העיר בנוגע לסיק, ומצא שבהסתדרות עושים לנו כביכול נחת רוח והם אינם מקבלים את ההזמנה לסיק. רגישותם של אנשי ההסתדרות "מה יאמרו במשרד החוץ" היתה לא פחות חריפה מהרגישות של המשרד לגבי הסטיית דפרטמנט. וכמובן שנוח להסתדרות להסתתר מאחורי גבה של משרד החוץ.

לא היינו מקבלים החלטה כמו שקיבלנו בקונגרס האיגוד - מבלי אישורו של וולטר אבל, לא בידי מיני היה האצא יצר הנסירה והנקמה הזו. אינני חושב שהם היו מתגברים עליו.

הנה, ה"לייבר פרטי" אם היא נוסעת לסיק אינה שולחת משלחת למיני כדי שיקבל רזולוציה, ואנו עושים זאת כאן. בכל שני וחמישי אנו פונים למיני.

אני בעד משלחת פרלמנטאריה; ואגב, יו"ר הכנסת מצפה בכליון עיניים לתוצאות ההתייעצות הזאת, מפני שהיתה פנייה חדשה - והיא כאילו פותחת פתח יותר רחב עבורנו. אני רק רואה צרה צרורה שאיני יודע איך להתגבר עליה: אני גורס בדרך כלל אי-שיחוף צבורי עם מק"י. למשל, היתה שאלה של משלחת ישראלית לוועידה האחרונה של האיגוד הבינפרלמנטארי בהלסינקי, והיה זה לאחר שברית המועצות הסתנפה לאיגוד זה.

היו חברים טובים בכנסת שחשבו כי לאחר שברית המועצות הסתנפה הרי לא יהא מנוס מלשתף את המשלחת שלהם. ואני אמרתי - בשום אופן לא! והם שאלו - איך לתרץ זאת. עניתי כי זוהי אינה פעולה ממשלתית, זוהי פעולה חופשית, הצטרפות של סיעות אחדות אשר יחד הן מהוות נציגות של הכנסת, אך לא של כל הכנסת. ההצטרפות מורכבת מסיעות שיש להן אמון הדדי ידוע אשה לרעותה. וזה יכול להשתרע ממפ"ם ועד חרות - אך אין זה כולל את מק"י.

ועתה, כאשר קיימת שאלה לשלוח לרוסיה משלחת - אזי הם יבואו ויגידו כיצד יגיבו הרוסים על כך?

מר יוסף אבידר

בלי מק"י - זה ברור. הרי גם אחרים עשו כך. ההודים שיתפו חברה מפלגה קומוניסטית. עלינו לשלוח בלי מק"י והרוסים יבינו זאת. הרוסים יביטו על זה כעל "פרלמנטסקא גרופא"

מר משה שרת

אני גורס בהחלט את הקו שציין מר ארוך - "אזירה של שיחות". ניסיתי לזרוק רמז כזה באחד הנאומים האחרונים של הכנסת, שזה מחייב ברור, והבירור הזה ימשך. ואמנם התדריך לקראת השיחות נתעכב לרגל בואן הקרוב (אבידר) וגם מפני שהייתי שקוע בצרות אחרות לגמרי.

אחד הדברים העומד אצלי על הפרק הוא - שתיים-שלוש שיחות עם אברמוב. הצטבר אצלי הרבה מאד ואני חושב שכדאי לגרות אותו לשיחה יותר חופשית.

לישיבה הבאה מציע אני שישתתפו: ד"ר ליאו כהן, מר גדעון רפאל, מר אריה אשל, מר יוסף אבידר ומר אייב הרמן.